

Kaj

Kaj links two things, which have the same role in the sentence:

Karlo kaj Petro manĝas. - Karlo and Peter are eating.

Two people perform the same action. There are two subjects.

Karlo manĝas kaj trinkas. - Karlo is eating and drinking.

Karlo is performing two actions (simultaneously or consecutively). There are two predicates.

Karlo manĝas rizon kaj legomojn. - Karlo eats rice and vegetables.

Two things are affected by the same action in the same manner. There are two objects of the same category.

Petro manĝas per forko kaj tranĉilo. - Petro eats with knife and fork. (literally. eats by means of a fork and a knife.)

Two tools assist in the same action. One may repeat the preposition: **per forko kaj per tranĉilo.**

Petro estas maljuna kaj saĝa. - Petro is old and wise.

Petro havas grandan kaj luksan domon. - Petro has a big and luxurious house.

When two adjectives are epithets of the same noun we often omit **kaj**: **Petro havas grandan luksan domon.**

Karlo laboras por kaj per Esperanto. = ... **por Esperanto kaj per Esperanto.** - Karlo works for and through Esperanto. = for Esperanto and through Esperanto.

Petro legis la gazeton, kaj Karlo rigardis televidon. - Petro read the paper, and Karlo watched TV.

Two linked main clauses.

Ili diris, ke ili tre amuziĝis, kaj ke ili volonte revenos venontjare. - They said they had a lot of fun, and would gladly come back next year.

Two linked **ke**-sentences.

Jen venas tiu knabino, kiu savis mian vivon, kaj kiu poste malaperis. - Here comes the girl who saved my life, and who later disappeared.

Two clauses with **kiu** are linked.

When mentioning more than two things with the same function we customarily place **kaj** only before the last one, especially when there is a long list of things. Where there is no **kaj** you can pause when speaking. In writing you place a comma:

Petro, Karlo, Elizabeto kaj Eva vojaĝis kune al la kongreso. = **Petro kaj Karlo kaj Elizabeto kaj Eva vojaĝis...** - Petro, Karlo Elizabeto and Eva travelled together to the congress. =Peter and Karlo and Elizabeto and Eva travelled...

Hodiaŭ ni manĝos supon, salaton, viandaĵon, frititajn terpomojn kaj glaciaĵon. - Today we will eat soup, salad, meat, fried potatoes and ice cream.

Li iras per aŭto, ŝi iras per trajno, kaj mi iras piede. - He's going by car, she's going by train, and I'm going on foot.

In a colloquial style **kaj** is sometimes completely left out:

Li estas stulta, malaminda. Mi tute ne ŝatas lin. - He is stupid and odious. I don't like him at all.

Venis Karlo, Petro, Eva. Jes, ĉiuj miaj amikoj venis. - Karlo, Petro and Eva came. Yes, all my friends came.

For emphasis and insistence you can use **kaj** before each item, also before the first one.

Various relationships between linked sentences

When sentences are linked by **kaj**, this link can represent various relationships with diverse meanings. To understand what that relationship is, we have to rely on the context:

Mi lavis la vestaĵojn, kaj (poste) mi sekigis ilin. - I washed the clothes, and (later) I dried them.

Kaj shows a time sequence. The word **poste** (later) may be used, as need be, to aid comprehension.

Anno estas gaja persono, kaj (kontraste) Elizabeto estas silentema. - Anne is a happy person, and (in contrast) Elizabeth is the silent type. (Note: silentema=taciturn)

Kaj shows contrast.

Ŝi havas brunajn okulojn, kaj (aldone) ŝiaj haroj estas longaj. - She has brown eyes, and (in addition) her hair is long.

Kaj shows additional information.

Aŭ

Aŭ works the same as **and**. It can link the same things in the same manner, but **aŭ** shows that the linked items are **alternatives**. **Aŭ** shows that one can choose between the linked items, or that it's uncertain which of them is valid.

Petro aŭ Karlo laboras. - Peter or Karlo is working.

Two possible subjects. One of them is working, perhaps both.

Ni povas manĝi **viandajon aŭ fiŝajon**. Kion vi preferas? - We can eat meat or fish? What do you prefer?

A choice between two direct objects.

Vi devas fari tion **per fosilo aŭ (per) hakilo**. - You must do that with a spade or with an axe.

Ĝi estis **ruĝa aŭ flava**. Mi ne memoras klare. - It was red or yellow. I don't clearly recall.

Mi konstruus **lignan aŭ ŝtonan** domon. - I would build a house of wood or stone.

Ĉu eblas konstrui aŭton kun **kvin aŭ ses** radoj? - Is it possible to build a car with five or six wheels?

La kato troviĝas **sur aŭ sub** la domo. - Is cat is over or under the house.

Ĉu mi **kapablas plenumi tiajn laborojn aŭ ĉu mi ne kapablas**? - Am I capable of carrying out these tasks or am I not capable?

Ŝi ne scias, **ĉu ŝi nur sonĝis aŭ ĉu tio estis efektivaĵo**. - She didn't know whether she was only dreaming or whether that was reality.

La pasantoj forlankiĝis antaŭ ŝi, supozante, **ke ŝi estas frenezulino aŭ ke ŝi havas ian urĝegan bezonon rapidi**. - The passers-by sidestepped her, supposing her to be mad or that she had some urgent need to hurry.

Glaso de vino estas glaso, **en kiu antaŭe sin trovis vino, aŭ kiu oni uzas por vino**. - A wineglass is a glas which previously held wine, or which is used for wine.

Vi povas vojaĝi per **trajno, buso, aŭto aŭ biciklo**. - You can travel by train, bus, car or bicycle.

Kiu povas helpi min? Eble **Karlo, Petro aŭ Elizabeto**. - Who can help me? Perhaps Karlo, Peter or Elizabeth.

Usually **aŭ** is exclusive. This means that only one of the alternatives can be valid. Sometimes, however, **aŭ** is inclusive. Then it allows us to choose more than one alternative (perhaps even all). Whether **aŭ** is inclusive or exclusive is shown by the context. To emphatically show that **aŭ** is exclusive, one can use **aŭ** before each alternative. To show that **aŭ** is inclusive we sometimes, especially in writing, use the expression **kaj/aŭ**: La vojaĝo okazos per **trajno kaj/aŭ buso**. = La vojaĝo okazos per **trajno aŭ buso, aŭ per trajno kaj buso**. The trip will be by train or bus or both. We normally don't use **kaj/aŭ** in the spoken language, only in writing. It might be wise to avoid **kaj/aŭ** also in writing. It is better to state directly all the available choices.

Sed

The conjunction **sed** (but) links sentences or clauses, while showing a contrast between them:

La papero estas tre blanka, **sed** la neĝo estas pli blanka. - The paper is very white, but snow is whiter.

Li amas min, **sed** mi lin ne amas. - He loves me, but I don't love him.

Mi zorgas pri ŝi tiel, kiel mi zorgas pri mi mem; **sed** ŝi mem tute ne zorgas pri si kaj tute sin ne gardas. - I look after her as I look after myself; but she doesn't look after herself at all and is not careful.

Nia provincestro estas severa, **sed** justa. - Our provincial leader is severe, but just.

Mi volis lin bati, **sed** li forkuris de mi. - I wanted to hit him, but he ran away from me.

Mi kriis tiel laŭte, kiel mi povis, **sed** neniu min aŭdis, mi estis tro malproksime. - I shouted as loud as I could, but nobody heard me. I was too far away.

La patro ne legas libron, **sed** li skribas leteron. - The father is not reading a book, but he is writing a letter.

Tio ĉi estis jam ne simpla pluvo, **sed** pluvego. - This was no longer a simple rainfall, but a downpour.

Anstataŭ kafo li donis al mi teon kun sukero, **sed** sen kremo. - Instead of coffee he gave me tea with sugar, but without cream.

One supposed that there would also be cream in the tea.

Sed often appears together with **tamen**, which then emphasizes the contrast:

Mi ne scias la lingvon hispanan, **sed** per helpo de vortaro hispana-germana mi **tamen** komprenis iom vian leteron. - I don't know Spanish, but with the help of a Spanish-German dictionary I nevertheless understood your letter to some extent.

Ŝi havis forton kaj ŝi estis laborema, **sed** ŝi **tamen** restis malriĉa. - She possessed strength and she was diligent, but she nevertheless stayed poor.

When using **tamen** one can just as well use **kaj** instead of **sed**, because the contrast is quite well expressed by **tamen**:

Mi ne scias la lingvon hispanan, **sed** per helpo de vortaro hispana-germana mi **tamen** komprenis iom vian leteron. - I don't know Spanish, but with the help of a Spanish-German dictionary I nevertheless understood your letter to some extent.

Ŝi havis forton kaj ŝi estis laborema, **sed ŝi tamen** restis malriĉa. - She possessed strength and she was diligent, but she nevertheless stayed poor.

When using **tamen** one can just as well use **kaj** instead of **sed**, because the contrast is quite well expressed by **tamen**:

Li havis la impreson, ke li sonĝas **kaj tamen** ne sonĝas. - He had the impression that he was dreaming, however he wasn't dreaming.

La lekanto sentis sin tiel feliĉa, kvazaŭ tiam estus grava festotago, **kaj tamen** tiam estis nur simpla lundo. - The daisy felt as happy as if it were a great holiday, but it was only Monday.

Tamen is usually an adjunct, while **sed** is a conjunction. For that reason **sed** comes at the beginning of the sentence while **tamen** can appear in various positions inside the sentence. Sometimes **tamen** appears at the beginning of the main clause which is closely tied to the preceding main clause. In that case **tamen** takes on the role of conjunction. **Tamen** is practically equivalent to **sed**. One could also say that **sed** or **kaj** are inferred: **Li estas tre ekkolerema kaj ekscitiĝas ofte ĉe la plej malgranda bagatelo; tamen li estas tre pardonema, li ne portas longe la koleron kaj li tute ne estas venĝema.**

Plus and minus

The word **plus** and **minus** are mainly used in **mathematics and similar expressions** to represent the symbols + (**plus**) and - (**minus**). **Plus** shows addition, positivity etc. **Minus** shows subtraction, negativity etc.

But sometimes **plus** is used as a conjunction instead of **kaj** when talking about addition or the like. Similarly **minus** can replace **sed ne** when talking about subtraction or the like.

Ĝi kostas dek eŭrojn **plus** kvindek cendojn. = ...kaj aldone kvindek cendojn. - It costs ten Euros plus fifty cents. =...and additionally fifty cents.

Necesas sperto **plus** zorgemo. = ...kaj ankaŭ zorgemo. - It requires experience plus care. =...and also care.

Mi pagos al vi 1000 eŭrojn **minus** la 100 eŭrojn, kiujn vi ŝuldas al mi. Mi do pagos sume 900 eŭrojn. - I will pay you 1000 Euros minus the 100 that you owe me. So I'll pay 900 Euros altogether.

Sometimes **plus** and **minus** are used as **prepositions** similar to **kun** and **sen**, so always without a subsequent N-ending. It is however preferable to always use **plus** and **minus** as conjunctions according to examples given previously, putting the N-ending when required.

Conjunctions among truncated words

Sometimes, especially in the written language, one uses **kaj** to link two or more elements of a compound word in order to shorten the sentence:

Ili **en- kaj el-**iris tre rapide. = Ili **eniris kaj eliris** tre rapide. - They went in and out very quickly.

Tio estas kombinita **manĝaj- kaj gazet-**vendejo. = ...**manĝajvendejo kaj gazetvendejo**. - That is a combined grocery store and news agent.

Li faris multajn erarojn: **skrib-, leg- kaj pens-**erarojn. = ...**skriberojn, legerojn kaj penserojn**. - He made many mistakes in writing, reading and thinking.

Tute mankas sub-**tasoj kaj -teleroj**. = ...**subtasoj kaj subteleroj**. - There are no saucers or service plates at all. (Note: sub-telero (underplate, charger, service plate))

Tio estas **manĝaj- aŭ gazet-**vendejo. - That is a grocery or newspaper store.

Tio estas **manĝaj- sed ankaŭ gazet-**vendejo. - That is a grocery store but also a newspaper vendor.

These types of sentences are quite unnatural. Generally they are not recommended, especially when they include truncated words without grammatical endings, a phenomenon usually impossible in Esperanto. It is preferable to use other methods of abbreviation:

Ili iris **en la domon kaj el ĝi** tre rapide. - They went into the house and out of it very quickly.

Tio estas kombinita **manĝaja kaj gazeta** vendejo. - That is a combined grocery and newspaper store.

Li faris multajn erarojn **skribajn, legajn kaj pensajn**. - He made a lot of mistakes in writing, reading and thinking.

Tio estas **manĝaja aŭ gazeta** vendejo. - That is a grocery store or a news-vendor. (literally: That is a grocery or a newspaper store.)

Tio estas **manĝaja sed ankaŭ gazeta** vendejo. - That is a grocery store but also a news-vendor.